

Die BINGO-hulpverleningsprogram vir die begaafde seun wat akademies onderpresteer in die sekondêre skool

D. Krüger* en C.A. Roos

Departement Verdere Onderwysersopleiding, Universiteit van Suid-Afrika, Posbus 392, Unisa, 0003 Suid-Afrika

* Aan wie korrespondensie gerig moet word

The BINGO support programme for the academically under-achieving gifted boy in secondary school. Research shows that more boys than girls experience such problems and consequently their full potential is not realised. Hence the focus on an effective assistance and support programme. Literature studies show that many existing support programmes target primary school pupils and that South African support programmes are limited. The study focused on assistance to the under-achieving gifted adolescent boy through an interdisciplinary team approach. Two questionnaires facilitated identification of the unique needs and problems of the learner and focused on his totality. The Accumulative BINGO Plan chart contains suggestions for assistance. Support is intensive on a mainly one-to-one basis and is justifiable from an educational viewpoint. Evaluation of the learner and the support programme yielded positive results.

Inleiding

BINGO staan vir Begaafde Individue Neutraliseer Gou Onderprestering. Die BINGO-hulpverleningsprogram is gerig op begaafde seuns wat akademies onderpresteer, aangesien navorsing wat deur uiteenlopende bronne deur die Verslag van die Werkkomitee (RGN, 1986: 237) opgeneem is, getoon het dat meer seuns as meisies met die probleem van akademiese onderprestering worstel. Vanweë die omvang van die probleem van begaafdes wat akademies onderpresteer en die unieke probleme waarmee adolessente worstel, is die BINGO-program gemik op die sekondêre skoolleerder.

Die algemene doelstelling van die program is die optimale verwezenliking van potensiele akademiese vermoëns by begaafde onderpresteerders. Spesifieke doelstellings behels 'n ondersoek na die funksionering van die kind-in-totaliteit, die inskakeling van 'n interdisciplinêre spanbenadering, vroeë identifisering, unieke behoeftes en probleme van die akademies begaafde onderpresteerder, diagnostisering en evaluering van genoemde onderpresteerder en wyses van hulpverlening (Roos, 1999:11). Hulpverlening aan die akademies begaafde onderpresteerder om sy unieke probleme te verlig, op te hef, of te omseil is prominent in die program.

Die BINGO-hulpverleningsprogram neem deurentyd die seun se totale funksionering in ag en daarom word alle aspekte van die leerder in aanmerking geneem wanneer 'n hulpverleningsplan vir die bepaalde leerder beplan word. Hierdie hulpverleningsprogram is buigsaam en maak voorsiening vir die individuele behoeftes van elke leerder.

Die klem wat die BINGO-hulpverleningsprogram op die funksionering van die kind-in-totaliteit plaas, pas goed binne die konteks van uitkomsgerigte onderwys waar die leerder met al sy moontlikhede sentraal is. Die leerder word nie teen ander leerders beoordeel nie, maar slegs bygestaan om sy eie potensiaal ten volle te realiseer. Hierdie program neem ook die kritiese uitkomst wat deur SAQA (South African Qualifications Authority) aanvaar is in ag en in die besonder:

- die organisering van die individu en sy aktiwiteite op 'n verantwoordelike en effektiewe wyse
- die volledige persoonlike ontwikkeling van elke leerder by wyse van:

Die eksploratie van verskeie metodes en strategieë sodat leer so effektief moontlik kan plaasvind (SAQA, 2000a:18-19).

Die BINGO-hulpverleningsprogram is empiries ondersoek nadat dit ontwerp is en die resultate word later bespreek.

Probleemstelling

Dit is 'n probleem dat soveel begaafdes akademies onderpresteer en nie hul volle potensiaal bereik nie. (Kyk die bespreking van die loods-onderzoek wat later volg.) Hoëvlakmannekrag gaan sodoende vir die land verlore (RGN, 1986:62). Die redes vir die akademiese onderprestering moet ondersoek word en ook die wyses waarop hierdie leerders

binne hoofstroomonderwys gehelp kan word. Die probleem van akademiese onderprestering by begaafdes kan gesoek word by die uiteenlopendheid daarvan, aangesien onderpresteerders se probleme verskil, hulle eiesoortige behoeftes toon en hulle om daardie redes verskillende wyses van hulpverlening benodig (Dednam, Derbyshire, Du Toit, Kapp, Landsberg & Van Wyk, 1993:79). Die wyses van hulpverlening noodsaak daarom 'n geskikte hulpverleningsprogram en sodanige hulpverleningsprogram sal voorsiening moet maak vir die uiteenlopende aard van hierdie probleme en behoeftes (Dednam *et al.* 1993:79).

Enkele probleme wat in hoofstroomonderwys ondervind word, sluit die volgende in:

- onderwysers wat nie genoegsaam kennis dra van die wyses waarop begaafde akademiese onderpresteerders hanteer moet word nie (RGN, 1986:215)
- heterogene leerderverspreiding in een klas (Wiechers, 1991:173)
- te groot klasse, werksdruk van onderwysers, gebrek aan fondse en middele asook die klem op vakprestasies in die sekondêre skool waar die leerders soms nog teen die kriterium van 'n persentasie en 'n standerdgemiddeld geassesseer word (Roos, 1999: 112) en nie volgens verskeie metodes soos byvoorbeeld observasie, portfolio's, geskrewe eksamens en portuurgroepassessering beoordeel word nie (SAQA, 2000b:38).

'n Verdere probleem is dat baie begaafde akademiese onderpresteerders steeds nie vroeëtydig geïdentifiseer word nie en op sekondêre skoolvlak is die prognose dikwels swakker. Die rede vir die swak prognose is dat gevestigde gedragpatrone en foutiewe kompensatoriese optredes, moeiliker is om te wysig (Steyn, 1983:246). Dit is daarom wenslik dat identifisering van begaafde akademiese onderpresteerders so vroeg moontlik moet plaasvind.

Radiopraatjies is deur die navorser aangebied tydens die verkenning van die probleem van begaafdes wat akademies onderpresteer. Die kompleksiteit van die probleem het verdiep deurdat oorweldigende reaksie van die publiek ontvang is. Ooreenstemmende probleme en behoeftes van die ouer/s en leerders, of ooreenkomste, het aan die lig gekom. Die uiteenlopendheid van die unieke probleme en behoeftes, of verskille, van begaafdes wat akademies onderpresteer het ook duidelik geword (Roos, 1999:8).

Gedurende 1996 het die navorser 'n steekproef in 'n Afrikaanse hoërskool gedoen wat manlike leerders van graad 8 tot 12 ingesluit het om leerders wat akademies onderpresteer, te identifiseer. IK-tellings (intelligensiekoëffisiënttelling) was een van die kriteria. Leerders met IK-tellings van 120 en hoër is as 'akademies begaafd' geïdentifiseer. Die outeurs is bewus van die polemieke aangaande bestaande intelligensiemetings *versus* bv. sosiale of emosionele intelligensie, maar vir die doeleindes van hierdie studie is die kriterium van bestaande gestandaardiseerde intelligensiemetingstoetse aangewend. Die fokus van

die studie val dus op begaafdheid in terme van akademiese prestasie wat met intellektuele vermoëns verband hou. Die ander kriterium waarvolgens onderprestering bepaal is, is dus akademiese prestasies. (Dit moet genoem word dat Kurrikulum 2005 op daardie stadium nog nie in die sekondêre skole ingefaseer is nie.) Onderprestering is aangemeld wanneer 'n leerder 65% of minder vir afsonderlike vakke behaal het. Voorts is in ag geneem of dit 'n eenmalige punt was, of nie. Die statistiek het getoon dat 49.2% begaafde seuns uit die aantal akademies begaafde seuns in die skool, akademies onderpresteer. Die afleiding hieruit is dat ongeveer die helfte van die akademies begaafde seuns, skolasties onderpresteer (Roos, 1999:8-9).

Die probleem kan dus soos volg geformuleer word: Hoe lyk 'n hulpverleningsprogram wat voorsiening maak vir die uiteenlopende unieke behoeftes en probleme van die akademies begaafde seun in die sekondêre skool wat onderpresteer?

Enkele begripsverklarings

Akademies begaafde onderpresteerder

Die akademies begaafde onderpresteerder is 'n leerder wat oor superieure intellektuele vermoëns beskik, maar nie daarvolgens presteer nie. Hierdie intellektuele vermoëns waaroor die begaafde leerder beskik, word nie optimaal verwesenlik nie (RGN, 1986:207).

Hulpverleningsprogram

'n Hulpverleningsprogram behels 'n doelgerigte en sistematiese werkswyse wat die unieke probleme van elke individu probeer sistap, uit die weg ruim of verbeter. Dit is geskrewe dokumente vir onderrig-leer wat gekonseptualiseer is in die lig van sekere doelstellings en waarin sekere geselekteerde en geordende leerinhoud opgeneem is (Dednam *et al.* 1993:79).

Interdisiplinêre spanbenadering

Die interdisiplinêre spanbenadering omsluit 'n span van kundiges wat bepaalde dienste aan die leerder lewer. Dit is 'n totaliteitsbenadering waarin elke deskundige individueel optree (Kapp, 1989:69-71). Daar is noue samewerking tussen lede van die span (Du Toit, 1991:11).

Literaturoorsig

Akademies begaafde onderpresteerders openbaar leerprobleme wat veral in die sekondêre skool binne vakverband (leerareaverband) opsigtelik word. Die gapings wat hulle in die leerinhoud ondervind, vergroot met verloop van tyd. 'n Hulpverleningsprogram behoort voorsiening te maak vir al die fasette van leerprobleme of struikelblokke ten opsigte van leer wat die akademies begaafde onderpresteerder ondervind. Moontlike oplossings van hierdie probleme of struikelblokke behoort ook hanteer te word in 'n hulpverleningsprogram. Vervolgens sal aandag geskenk word aan leerprobleme, akademies begaafde onderpresteerders en bestaande hulpverleningsprogramme.

Leerprobleme

Leerders ondervind leerprobleme wanneer hulle struikelblokke ervaar in die bemeestering van gewone leertake en hul prestasies as gevolg daarvan nadelig beïnvloed word (Kapp, 1989:23). Leerprobleme kan spruit uit 'n verskeidenheid van faktore, byvoorbeeld opvoedkundige verwaarlosing, oneffektiewe onderrig, kulturele deprivering, ontoereikende motivering en milieutekorte (Booyse, 1989:10). Volgens Kapp (1989:177-181) sluit oorsaaklike faktore wat met onderprestasie verband hou, die volgende in: belangstelling en aanleg, angs, negatiewe selfkonsep, swak motivering, swak ouer-kindverhouding en skoolverhoudings, sosialisering, andersoortige kultuurmilieu, geografiese geïsoleerdheid en ontoereikende studiemetodes.

Akademies begaafde onderpresteerders het spesiale onderwysbehoefte en benodig spesiale onderrigvoorsiening (RGN, 1986:3). Daar word in hierdie navorsing op die leerders gefokus wat leerprobleme ervaar ten spyte van voldoende intellektuele vermoëns.

Die oorsake van leerprobleme is dus omvangryk en verskil van

leerder tot leerder. Soos reeds genoem, maak die BINGO-hulpverleningsprogram voorsiening vir die kind-in-totaliteit. Dit impliseer dat die oorsake van leerprobleme gesoek moet word in elke aspek van die seun se totale funksionering, bv. die leerder as persoon, sy persoonlikheid, die skoolopset, sy gesin en die samelewing. Dit impliseer dat daar ook aan die volgende aandag gegee moet word, naamlik fisiese, emosionele en kognitiewe aspekte, asook sosiale en normatiewe funksionering.

Die gevolge van leerprobleme is net so omvangryk as die oorsake daarvan en in baie gevalle is dit moeilik om vas te stel wat die oorsaak en wat die gevolg van die leerprobleem is. 'n Leerder kan bv. akademies onderpresteer as gevolg van depressie, of depressie kan die gevolg wees van akademiese onderprestasie (Roos, 1999:25).

Die akademies begaafde onderpresteerder

Die akademies begaafde onderpresteerder vertoon 'n gaping tussen sy intellektuele vermoëns en sy prestasies. Hy word opvallend as gevolg van hierdie diskrepansie en is dikwels anders as ander leerders wat betref sy handeling en optrede (Kapp, 1989:26). Die leerprobleme veroorsaak swak prestasie, onderprestasie en leeragterstande (Booyse, 1989:13). Enkele gevolge van onderprestasie is druiwing, vroeë skoolverlating, gedragsprobleme, versteurde verhoudings en selfmoord (Du Toit, 1993:19-22).

Empiriese navorsing waartydens die BINGO-program aan die praktyk getoets is, het getoon dat akademies begaafde seuns wat onderpresteer, oor unieke eienskappe beskik, maar ook sekere ooreenstemmende eienskappe getoon het. (Hierdie bevinding het ook al reeds beslag begin kry tydens die onderhoude wat met lede van die publiek gevoer is ná die radiopraatjies wat hierbo vermeld is.) Die begaafde adolessente seuns wat onderpresteer, het almal te kampe gehad met depressie, swak selfbeeld, swak intrinsieke motivering, gedragsprobleme, emosionele wisselvalligheid, swak interpersoonlike verhoudings, swak selfbeheersing, negatiewe gesindheid ten opsigte van die skoolopset en verkeerde studiemetodes (Roos, 1999:241).

Enkele voorbeelde van die akademies begaafde onderpresteerder se unieke behoeftes sluit die volgende in: behoeftes ten opsigte van die skool en akademies, emosies (Du Toit, 1992:31), sosialiteit (Du Toit, 1993:21), waardes en norme (Wiechers, 1991:111-112), onderrigvoorsiening, leerstyle en studiemetodes (RGN, 1986:214), beroepsleiding (Du Toit, 1993:295-296), belangstellings, dissipline, motivering en 'n geskikte identifikasiefiguur (RGN, 1986:217-219).

Bestaande hulpverleningsprogramme

Verskeie hulpverleningsprogramme bestaan in die literatuur vir die akademies begaafde onderpresteerder. In Suid-Afrika is daar egter min sulke programme beskikbaar en die meeste van die hulpverleningsprogramme is oorsese programme. Talle van die bestaande programme het voortgevloei uit ander programme, deurdat dit aangepas of verbeter is vir 'n sekere groep leerders.

Uit die literatuurstudie het dit geblyk dat baie van die hulpverleningsprogramme nie die leerder se totale funksionering in ag neem nie, bv. die TASC-program. Hierdie Suid-Afrikaanse program fokus op die ontwikkeling van kognitiewe tegnieke (Wallace & Adams, 1993:45). Verder fokus sekere programme slegs op die primêreskoolleerder bv. die Cognet-program (Greenberg, Coleman & Rankin, 1993:91). Daar is ook verskeie programme wat suiwer gerig is op die akademies begaafde leerder en dus nie die akademies begaafde onderpresteerders met hulle eiesoortige behoeftes en probleme aanspreek nie, byvoorbeeld die TRIAD-model van Renzulli. Die TRIAD-model is later aangepas om akademies begaafde leerders wat struikelblokke ten opsigte van leer ervaar, te akkommodeer (Heller, Mönks & Passow, 1993:720). Sommige van die programme bring groot finansiële uitgawes mee, ander programme stel spesifieke vereistes. 'n Leerder word byvoorbeeld nie in die TRIFOCAL-program opgeneem indien die ouer/s nie bereid is om aktief deel te neem aan die hulpverlening nie (Rimm, 1989:1-7).

Tekorte in die bestaande programme het die behoefte laat ont-

staan het vir 'n hulpverleningsprogram wat geskik is vir die akademies begaafde adolessente leerder wat onderpresteer in die sekondêre skool. Die BINGO-hulpverleningsprogram maak voorsiening vir die akademies begaafde seun wat onderpresteer in die sekondêre skool deur die kind-in-totaliteit in ag te neem, koste tot 'n minimum te beperk word en waar moontlik, die ouer/s as hulpverleners te betrek.

Die logiese plan van aksie wat gevolg kan word in die BINGO-hulpverleningsprogram sal vervolgens stapsgewys uiteengesit word soos wat dit deur die hulpverleners toegepas kan word (Roos, 1999: 151-152).

Stappe in die verloop van die BINGO-program

Stap 1

Die adolessente seun word aangemeld vir moontlike toelating tot die BINGO-program.

Stap 2

Die hulpverlener (wat ook as koördineerder optree) stel vas of die seun begaafd is (na aanleiding van psigometriese toetse) en onderpresteer (vergelyk skoolse prestasies met IK-telling), met ander woorde identifisering vind plaas.

Stap 3

Indien stap 2 positief is, word 'n onderhoud gereël met die akademies begaafde onderpresteerder en sy ouer/s. Die BINGO-kind-in-totaliteitsvraelys (Roos, 1999:154-156) word aan die ouer/s voorgedra.

Stap 4

Na toestemming van die ouer/s dat die leerder in die BINGO-hulpverleningsprogram opgeneem kan word vir hulpverlening, word inligting aangaande die seun ingewin. Die leerder voltooi die Selfevalueringsvraelys (Roos, 1999:157-162).

Stap 5

Die inligting wat verkry word uit stap 3 na aanleiding van die BINGO-kind-in-totaliteitsvraelys word op die BINGO-kind-in-totaliteitstabel oorgedra (kyk Figuur 1). 'n Vaardige hulpverlener kan stappe 3 en 5 kombineer en die inligting van die vraelys direk op die tabel oordra.

Stap 6

Die inligting wat onder andere uit die Selfevalueringsvraelys verkry is, word geïnterpreteer en geïntegreer sodat die behoeftes en probleme van die bepaalde seun op die Akkumulatiewe BINGO-Plantabel (Roos, 1999:164) oorgedra kan word (kyk Figuur 2).

Stap 7

Die plan van aksie wat aangewend gaan word om die akademies begaafde onderpresteerder te help, met ander woorde die moontlike wyses van hulpverlening, word bepaal na aanleiding van die interpretasie en integrering van inligting en aangedui op die Akkumulatiewe BINGO-Plantabel.

Stap 8

Die hulpverleningsprogram kan nou in werking gestel word. Die ouer/s en leerder word ingelig aangaande die hulpverleningsproses en waar nodig word die akademies begaafde adolessente seun wat onderpresteer, ook verwys na ander hulpverleners. Vertroulikheid word te alle tye voorop gestel.

Aanmelding

Die breë kriteria vir onderprestasie is volgens Kapp (1989:23-26) die andersheid van die leerder, sy opvallendheid, besondere onderwysbehoefte en 'n diskrepansie tussen akademiese prestasies en intellektuele vermoëns. Onderwysers en/of ouers se intuïtiewe aanvoeling is dikwels dat die leerder tot beter in staat is. In die sekondêre skool word die leerder gewoonlik opvallend as gevolg van swak akademiese prestasies. Die rede hiervoor is die klem wat op akademiese vordering

en prestasies geplaas word. (Uitkomstgerigte onderwys wat gedurende 2001 ook graad 8-leerders insluit en progressief in die sekondêre skool infaseer word, poog om die klem wat op akademiese prestasies na aanleiding van inhoudgebaseerde kurrikula geplaas word, te verlig. Die outeurs het egter praktykervaring dat sommige sekondêre skole, Kurrikulum 2005 ten spyte, akademiese vordering as enigste kriterium verhef sonder inagneming van leerders se spesiale onderwysbehoefte.) In die sekondêre skool manifesteer probleme meestal in vakverband / 'n bepaalde leerarea.

Soos reeds hierbo genoem, is dit meestal onderwysers of ouer/s wat die leerder aanmeld vir hulpverlening. Die ouer/s beaam gewoonlik dat die leerder die probleem al 'n geruime tyd ervaar en dat hulle reeds vroeg in die leerder se lewe daarvan bewus geword het dat hy 'anders' is (Kapp, 1989:23-26). Sekere kenmerkende eienskappe wat by hierdie groep leerders gevind word, word meestal deur die ouer/s bevestig.

Identifisering

Die persoon wat as koördineerder in die hulpverlening aan die bepaalde seun sal optree, moet vasstel of die seun wel akademies begaafd is. Hiervoor word verskeie persone betrek bv. opvoedkundige sielkundiges, wat psigometriese toetse uitvoer. Die ouers se toestemming moet verkry word vir enige formele evaluasies.

Bronne van inligting sluit formele en informele toetsing in. Daar word verwag dat die minimum IK-telling 120 moet wees, alhoewel dit slegs 'n relatiewe afsnypunt is. Die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing het verskeie psigometriese toetse beskikbaar waarvan sommige ook taal- en kultuurvriendelik (*language and culture fair*) is. Hierdie toetse sluit onder andere die SSAIS-R (Senior Suid-Afrikaanse Individuele Skaal — Hersien), DAT (Differensiële Aanlegtoets) en ISASA (Individuele Skaal vir Algemene Skoolstiese Aanleg) in.

Indien hierdie toetsing bevestig dat 'n leerder akademies begaafd is, moet daar vasgestel word of hy werklik onderpresteer. Die kriteria vir onderprestasie is swak akademiese prestasies of prestasies wat swakker is as wat verwag word van iemand met besondere intellektuele vermoëns (Booyse, 1989:17). Soms manifesteer die onderprestasie slegs in 'n sekere vak of vakke. Die positiewe identifisering van die akademies begaafde onderpresteerder noodsaak 'n onderhoud met sy ouer/s en die leerder self.

Onderhoude met ouer/s en leerder

Tydens die onderhoud met die ouer/s, word die probleem van onderprestasie met hulle bespreek. Die BINGO-hulpverleningsprogram word ook aan hulle verduidelik. Toestemming moet verkry word dat die seun in die BINGO-hulpverleningsprogram opgeneem kan word.

Die aandeel wat die ouer/s in die hulpverlening sal hê, word aan hulle verduidelik. Hulle figureer deurgaans as hulpverleners (Roos, 1999:104-105), alhoewel die sukses van die program nie afhang van hulle betrokkenheid nie. Afgesien daarvan dat die ouer/s toestemming moet verleen dat hulle kind in die BINGO-hulpverleningsprogram opgeneem kan word, is die veronderstelling dat die leerder self positief teenoor hulpverlening moet wees.

Die BINGO-kind-in-totaliteitsvraelys word vervolgens saam met die ouers deurgewerk. Die vraelys is ontwerp om 'n geheelbeeld van die leerder te gee en verskaf inligting aangaande die leerder as persoon, sy persoonlikheid, skool, gesin en samelewing. Die BINGO-kind-in-totaliteitsvraelys is ontwerp na afloop van 'n uitgebreide literatuurstudie en empiriese navorsing. Hierdie inligting dien as basis vir verdere ondersoek en diagnostisering (Roos, 1999:154-156).

Ander persone wat moontlik as hulpverleners vir die betrokke leerder sal optree, word ook met die ouer/s bespreek. Dit kan sielkundiges, predikante, maatskaplike werkers, onderwysers, medici, mentors of die lede van die portuurgroep wees. Die hulpverleners wat betrokke is by 'n bepaalde leerder, sal op 'n een-tot-een basis met die leerder gemoed wees en as 'n interdisiplinêre span met die ander saamwerk (Roos, 1999:107-109).

'n Onderhoud word vervolgens met die betrokke leerder gevoer

Evalueer deur slegs 'n X in die toepaslike blokkie in te vul, waar nodig.
 Akkumulatiewe BINGO-Plantabel

Behoeftes	Probleme	Hulpverlening Strategieë	Hulpverlening Tegnieke
1. Liggaamlik/Fisies	1. Liggaamlike/Fisiese probleme	1. Portuurgroepbemiddeling	1. Beantwoording van vraestelle
2. Affektief/Emosioneel	2. Affektief/Emosionele probleme	2. Onderwyserbemiddeling	2. Studietydindeling
3. Sosialisering (interpersoonlike verhoudings)	3. Sosialiseringprobleme	3. Direkte onderrig (taakanalise)	3. Onafhanklike leer
4. Kognitief/Verstandelik	4. Normatiewe probleme	4. Vorentoe-agtertoe-aaneenskakeling	4. Selfbeheersing, -dissipline en innerlike kontrole
5. Normatief	5. Sosialiseringprobleme	5. Kognitiewe herstrukturering	5. Metakognisie
6. Spesiale onderwysvoorsiening	6. Normatiewe probleme	6. Metakognitiewe strategieë	6. Mnemotegnieke
7. Spesiale onderwysprogramme	7. Leerprobleme	7. Rekenaargesteuende onderrig	7. Studietegnieke
8. Leerstyle en -vorme	8. Studieprobleme	8. Voorrigting	8. Memoriserings tegnieke
9. Kurrikulumverandering	9. Gedragsprobleme	9. Mentor/Tutor	9. Motiveringstegnieke
10. Studiemetodes	10. Aanpassingsprobleme	10. Multisensoriese benadering	10. Vaardighede
11. Eksaminering	11. Gesinheidsprobleme	11. Ander	Denk-
12. Beroepskeuse	12. Ontwikkelingsprobleme	Metodes	Kommunikasie-
13. Belangsteilings	13. Perseptuele probleme	1. Rekenaar	Sosiale
14. Tempo-aanpassing	14. Didaktiese probleme	2. Spele, bv skaak	Geheue-
15. Riglyne tov dissipline	15. Motiveringsprobleme	3. Terug uit die toekoms	Ander
16. Gesin	16. Gesins- en sosio- ekonomiese probleme	4. Selfevaluering	11. Ander
17. Portuurgroep	17. Psigologiese probleme	5. Monitering	Terapie
18. Motivering/Wilslewe	18. Persoonlikheidsprobleme	6. Studiemetodes	1. Psigoterapie
19. Identifikasiefiguur	19. Milieugestremtheid	7. Evaluering/Toetsing	2. Gesinsterapie
20. Ander	20. Geheueprobleme	8. Ander	3. Groepsterapie
	21. Geografiese probleme		4. Musiekerapie
	22. Finansiële probleme		5. Gedragsterapie
	23. Etikettersing		6. Ander
	24. Probleme tov ander persone		
	25. Ander		

om meer van die leerder se bepaalde behoeftes en probleme te wete te kom. (Die ouer/s kan ook hierby betrek word, indien nodig.) Verdere inligting kan ook verkry word deur observasie, gestruktureerde vraelyste, norm- en kriteriumgerigte toetse, ekspressie- en projeksie-media, angsskale, taakanalise en fouteontleding. Die Selfevalueringsvraelys (Roos, 1999:157-162) in die BINGO-hulpverleningsprogram is 'n voorbeeld van 'n kriteriumgerigte vraelys. Die volgende afdelings word onderskei: persoonlik, skool en ouer/s (Roos, 1999: 157-162).

Interpretasie en integrering van inligting

Die inligting wat verkry word van die ouer/s en die leerder asook alle ander inligting word geïntegreer, sodat 'n geheelbeeld verkry kan word en 'n sinvolle hulpverleningsprogram uitgewerk kan word.

Die inligting van die BINGO-kind-in-totaliteitsvraelys word op die BINGO-kind-in-totaliteitabel (Roos, 1999:163) oorgedra. Hierdie tabel vervat die antwoorde van die vraelys en bied slegs 'n moontlikheid tussen ja en nee. Die blokkies op die tabel (onder ja of nee) wat op moontlike probleemareas kan dui, is ligweg geskakeer en dit kan dus met een oogopslag deur die hulpverlener waargeneem word. Sodoende kan die hulpverlener dadelik onderskei waar die moontlike probleme van die bepaalde leerder is (kyk Figuur 1).

Die Selfevalueringsvraelys wat in die BINGO-program gebruik word, verskaf aan die leerder die geleentheid om homself te evalueer. Hy kan dus bewus word van sy moontlikhede en beperkinge. Indien daar 'n diskrepans tussen die leerder se beoordeling/evaluering van homself en al die ander inligting bestaan, word die leerder eers daarvan bewus gemaak. Hierdie geïntegreerde inligting word as vertrekpunt gebruik om die leerder te motiveer om sy tekorte te verbeter, te sistap of op te los. Verder word daar ook gefokus op sy moontlikhede.

Tydens die interpretasie en integrering van die inligting, is dit belangrik om met die aspekte wat hieronder bespreek word, rekening te hou.

Die akademies begaafde seun wat onderpresteer as persoon-in-totaliteit

Die hulpverlener moet bewus wees van die leerder se bepaalde persoonlikheidseienskappe en sy tipe persoonlikheid moet in ag geneem word vir effektiewe hulpverlening. Die affektiewe aspek van die seun kan hom in so 'n mate beïnvloed dat dit in sekere gevalle kan lei tot psigopatologie, wangedrag en misdaad, depressie en chemiese afhanklikheid (Dednam *et al.* 1993:267-268). Akademies begaafde onderpresteerders is dikwels emosioneel onstabiel en hul emosies kan wissel tussen twee uiterstes op die kontinuum, bv. vanaf opgewektheid tot terneergedruktheid (Booyse, 1989:25).

Aangesien die leerder kind-in-totaliteit is, moet aandag gegee word aan die liggaamlike of fisiese gesteldheid van die kind (Kapp, 1989:29). Die kognitiewe of intellektuele aspek van die kind as persoon, dra groot klem binne die sekondêre skool, omdat die verstandelike deel van die kind as totaliteit in 'n groot mate in die akademiese prestasies weerspieël word (Roos, 1999:112). Hierdie leerder ondervind ook soms probleme met swak interpersoonlike verhoudings. Verder moet aandag geskenk word aan die leerder se konatiewe gesteldheid, asook sy waardes, norme, godsdienstige en kulturele behoeftes.

Die leerder funksioneer as 'n persoon in sy totale menswees. Elke faset van die akademies begaafde leerder as persoon is met tye meer of minder op die voorgrond wat betref onderprestering. Die emosionele faset figureer soms sterk in onderprestering en ander kere weer die kognitiewe, sosiale of fisiese aspekte.

Die akademies begaafde seun wat onderpresteer in skoolverband

Sekere kwessies binne skoolverband moet onder die loep geneem word. Die kurrikulum en leerinhoud behoort aangepas te word om te voorsien in die behoeftes van die akademies begaafde onderpresteerder (Booyse, 1989:146; SAQA, 2000b:36). Die outeurs het egter ervaring

dat selfs wetgewing soos vervat in Kennisgewing 2432 van 1998, afdeling 3(4)(i) van die Nasionale Onderwyswet van 1996 wat op 1 Januarie 2000 effektief geword het, nie 'n waarborg is dat die spesiale onderwysbehoefes van leerders geakkommodeer sal word nie. Dednam *et al.* (1993:274) merk tereg op dat die onderwysers se houding van kardinale belang is en dat dit die klasatmosfeer bepaal.

Elke individuele leerder het sy eie leerstyl. Akademies begaafde onderpresteerders ondervind dikwels probleme in dié verband (Dednam *et al.* 1993:76). Onderrig-leer-geleentheid en leerervarings moet leerders die verwantskap tussen die leerproses en die resultaat laat insien (Roos, 1999:118; SAQA, 2000b:45).

Geskrewe toetse vorm 'n integrale deel van assessering in die sekondêre skool. Voorsiening word ook in die BINGO-hulpverleningsprogram gemaak om die leerder te help met verskeie aspekte van geskrewe toetse soos bv. die beantwoording van vraestelle en tydsindeling.

Die akademies begaafde seun wat onderpresteer in gesinsverband

Tydens die inwinning, interpretasie en integrering van die inligting word daar ook indringend na die gesinsomstandighede van die kind gekyk (Engelbrecht, Jacobs, Lessing, De Witt, Griesel, Du Toit & Prinsloo, 1993:313-317). Aspekte soos die samestelling van die gesin (Engelbrecht *et al.* 1993:321), gesinstipes (Du Plessis, 1994:26-29), die posisie van die kind in die gesin (Booyse, 1989:21), die sosio-ekonomiese gesteldheid van die gesin (Wiechers, 1991:108), wangedrag en misdaad binne die gesin (Wiechers, 1991:112) en die opvoedingstyl van die gesin (Du Toit, 1993:301), word in aanmerking geneem.

Die akademies begaafde seun wat onderpresteer in samelewingsverband

Samelewingsnorme en -waardes verskil en verander. Dit verwar soms die leerder (Engelbrecht, 1994:93-95). Die akademies begaafde onderpresteerder benodig dikwels leiding in hierdie verband. Hulpverleners moet die leerder help om sy vryetydsbesteding oordeelkundig te beplan (Roos, 1999:128). Die leerders moet druk binne die prestasiebewuste hedendaagse samelewing kan hanteer (Du Toit, 1993:21).

Die portuurgroep speel 'n belangrike rol in enige kind se lewe. Die adolessent heg veral besondere waarde aan die portuurgroep. Dit is daarom noodsaaklik dat die akademies begaafde onderpresteerder ook positief binne die portuurgroep sal inskakel (Kapp, 1989:180; SAQA, 2000b:45).

Behoeftes en probleme van die akademies begaafde seun wat onderpresteer

Die akademies begaafde seun wat onderpresteer, ondervind besondere behoeftes. Voorsiening moet tydens hulpverlening gemaak word om hierdie besondere behoeftes (waarvan sommige uniek en ander algemeen is) te akkommodeer. Dit verskil van daardie aspekte waar die leerder reeds probleme ondervind. Die leerder moet dus met sy unieke en algemene behoeftes sowel as sy ander probleme hanteer word.

Die behoeftes en probleme van die akademies begaafde seun wat onderpresteer, soos verkry uit die vraelyste, onderhoude, observasie, toetse en ander media, word op die een helfte van die Akkumulatiewe BINGO-Plantabel oorgedra deur slegs 'n X in die toepaslike blokkie in te vul (Roos, 1999:164). Sodoende vind diagnostisering plaas en die hulpverlener stel vas waar die spesifieke behoeftes en probleme van die bepaalde leerder is. Hierdie tabel bied dus 'n oorsigtelike beeld van die behoeftes en probleme wat aangespreek moet word tydens die hulpverleningsproses (kyk Figuur 2).

Behoeftes van die akademies begaafde seun wat onderpresteer

Wat die behoeftes van die leerder betref, geniet die volgende aspekte aandag: liggaamlik, affektief, sosialisering, kognitief, normatief, spesiale onderwysvoorsiening en onderwysprogramme, leerstyle en

-vorme, kurrikulumverandering, studiemetodes, eksaminering, beroepskeuse, belangstellings, tempo-aanpassing, riglyne ten opsigte van dissipline, gesin, portuurgroep, motivering, identifikasiefiguur of enige ander behoefte wat die leerder mag hê wat nie in die Akkumulatiewe BINGO-Plantabel genoem word nie (Roos, 1999:130-134).

Probleme van die akademies begaafde seun wat onderpresteer
Die probleme van die seun word op soortgelyke wyse, soos hierbo beskryf, op die Akkumulatiewe BINGO-Plantabel oorgedra. Daar word vir die volgende probleme voorsiening gemaak op die tabel: liggaamlik, affektief, sosialisering, normatief, leer, studie, gedrag, aanpassing, gesindheid, ontwikkeling, perseptueel, didakties, motivering, gesin en sosio-ekonomies, psigologies, persoonlikheid, milieu, geheue, geografies, finansiële, etikettering, ander persone en enige ander probleem (Roos, 1999:134-135).

Die voordeel van hierdie tabel is dat al die inligting in 'n neutrop geïntegreer word sodat dit die volgende stap, naamlik wyses van hulpverlening vergemaklik.

Moontlike wyses van hulpverlening

Die Akkumulatiewe BINGO-Plantabel maak benewens die behoeftes en probleme van die akademies begaafde onderpresteerder, ook voorsiening vir moontlike voorgestelde hulpverleningswyses. Hiervolgens kan die hulpverlener die hulpverleningsprogram met gemak beplan sonder vrees dat belangrike aspekte van die leerder oor die hoof gesien sal word. Die voorgestelde hulpverleningswyses is slegs voorstelle en dit kan aangepas of uitgebrei word (Roos, 1999:136-149).

Die wyses van hulpverlening word verdeel in strategieë, metodes, tegnieke en terapie. Die hulpverleningswyses kan aanvullend tot mekaar aangewend word en kan soms oorvleuel bv. metakognitiewe strategieë en metakognisie as tegniek.

Die verskillende persone (lede van die interdisiplinêre span) wat vir 'n bepaalde leerder as hulpverleners sal optree, verleen hulp op hul spesifieke gebied. Die koördineerder sorg dat die hele hulpverleningsprogram glad verloop en neem verantwoordelikheid vir die totale program. Hierdie interdisiplinêre spanbenadering bied die moontlikheid van maksimale hulpverlening aan die akademies begaafde onderpresteerder.

Hulpverleningstrategieë

Hulpverleningstrategieë wat in die BINGO-hulpverleningsprogram voorgestel word, is portuurgroepbemiddeling, onderwyserbemiddeling, direkte onderrig, vorentoe-agtertoe-aaneenskakeling, kognitiewe herstrukturering, metakognitiewe strategieë, rekenaargestuende onderrig, voorligting, mentor, multisensoriese benadering en enige ander (Roos, 1999:136-139).

Hulpverleningsmetodes

Die metodes wat tydens hulpverlening aangewend kan word, sluit die volgende in: rekenaar, spele/sport, terug uit die toekoms, selfevaluering, monitering, studiemetodes, evaluering/toetsing en enige ander metodes (Roos, 1999:145-147).

Hulpverleningstegnieke

Hulpverleningstegnieke in die BINGO-hulpverleningsprogram, is die volgende: beantwoording van vraestelle, studietydindeling, onafhanklike leer, selfbeheersing/selfdissipline/innerlike kontrole, metakognisie, mnemotegnieke, studietegnieke, memoriseringstegnieke, motiveringstegnieke, vaardighede en enige ander tegniek wat toepaslik mag wees (Roos, 1999:139-145).

Terapie tydens hulpverlening

Terapie word ingesluit in die BINGO-hulpverleningsprogram. Dit word toegepas deur onder andere medici, opvoedkundige sielkundiges, maatskaplike werkers en ander spesialispersone. Psigoterapie, gesins-terapie, groepsterapie, musiekterapie, gedragsterapie en vele ander kan by hulpverlening ingesluit word. Selfs aromaterapie en refleksiologie

kan tydens hulpverlening as terapie toegepas word (Roos, 1999:147-149).

Duur van hulpverlening

Die duur van die hulpverlening sal van elke individuele geval afhang. Verskillende hulpverleners sal ook nie dieselfde tydsduur by die hulpverlening betrokke wees nie. Alhoewel hulpverleners altyd beskikbaar vir die bepaalde seun sal wees, sal hulle nie noodwendig altyd hulp verleen nie. Soms sal hulpverleners op 'n ondersteunende wyse vir die leerder betrokke wees (Roos, 1999:109).

Die ideaal van hulpverlening, is dat hulpverleners altyd betrokke sal bly by die seun. Selfs wanneer hulpverlening gestaak is, behoort hulpverleners steeds belangstelling in die kind te toon en vir hom beskikbaar te wees. Daar moet dus voortdurend bemoediging met die seun gemaak word.

Evaluering

In enige hulpverleningsprogram moet voorsiening gemaak word vir evaluering van die leerder, asook die uitkoms van die hulpverlening. Daar moet dus vasgestel word of die hulpverlening suksesvol was en of die program aan die doelstellings voldoen het. Evaluering is 'n voortdurende proses en geensins 'n eenmalige gebeurtenis nie (Roos, 1999:152).

In die BINGO-hulpverleningsprogram word gebruik gemaak van prosesevaluering en produkevaluering. Prosesevaluering is gerig op die leergebeure en nie soseer op antwoorde nie. Produkevaluering fokus op die evaluering van kennis, insigte en vaardighede deur middel van toetse. Dit is belangrik dat kwantitatiewe en kwalitatiewe aspekte in ag geneem moet word tydens evaluering en die kind-in-totaliteit altyd in aanmerking geneem moet word (Roos, 1999:152).

Probleme ondervind tydens die empiriese ondersoek

Probleme wat ondervind is tydens die empiriese ondersoek (gevallestudies) was onder andere die tydperk van hulpverlening. Die duur van hulpverlening is soms lank en bring finansiële koste mee. Sommige van die finansiële koste kon egter van mediese fondse verhaal word bv. in die geval van medikasie en sielkundige hulpverlening. Die hulpverlening vereis ook toegewyde hulpverleners, en die outeurs se ervaring is dat nie alle onderwysers ewe entoesiasies is oor hulpverlening nie.

Sommige van die seuns het die hulpverlening tot hulle voordeel probeer uitbuit en die hulpverleners probeer manipuleer. Hulpbehoewendheid is soms geveins wanneer hulle nie hul kant gebring het nie. Faktore soos verhuising of onttrekking van die leerder aan hulpverlening deur die ouer/s, het in enkele gevalle veroorsaak dat die uitkomst ten opsigte van die hulpverlening nie kon realiseer nie.

Samevatting

Wat die BINGO-hulpverleningsprogram betref, bevat dit al die komponente vir suksesvolle hulpverlening. Dit is opvoedkundig verantwoordbaar en hou verband met die ortodidaktiese grondbeginsels. Die programinhoud is relevant en buigsaam.

Die resultate van die empiriese navorsing (N = 53) het getoon dat die BINGO-hulpverleningsprogram effektief is en dat die hulpverlening suksesvol toegepas is (Roos, 1999:239-241). Akademiese agterstande is grootliks ingehaal en die akademiese prestasies het verbeter (X = 16.47%). Die leerders het almal betekenisvolle verbetering getoon in hul onderskeie probleemareas, bv. hul gesindheidsprobleme en/of emosionele probleme, of het geleer om hulle beperkinge te sistap. In die meeste gevalle kon baie van die probleme wat die akademies begaafde onderpresteerders gehad het, geheel en al opgelos word. Langtermynopvolgstudies het egter getoon dat een van die leerders (hy was een van die manipuleerders wat vroeër genoem is) 'n ernstige terugval getoon het en tans as aangeklaagde in 'n kriminele hofsak tereg staan. Alhoewel die BINGO-hulpverleningsprogram dus positiewe resultate tydens die empiriese ondersoek opgelewer het, kan dit nie met al die veranderlikes van leerders rekening hou nie.

Ander gevolgtrekkings wat gemaak kan word is dat 'n interdisiplinêre spanbenadering tot hulpverlening geslaagd is. Hulpverlening moet intensief op 'n oorwegende een-tot-een basis plaasvind. Volgehoue bemoënis met die akademies begaafde onderpresteerder is nodig.

Verwysings

- Booyse AM 1989. Ortopedagogiek. Enigste Studiegids vir ORPHOD-N. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- Dednam A, Derbyshire E, Du Toit L, Kapp JA, Landsberg EI & Van Wyk PC 1993. Ortopedagogiek. Enigste Studiegids vir ORP 431-V. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- Du Plessis S 1994. Sosio-Opvoedkunde. Enigste Studiegids vir OSO 421-U. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- Du Toit L 1991. Ortopedagogiese uitdagings in 'n veranderde Suid-Afrika. *Educare*, 20:4-13.
- Du Toit L 1992. Ortopedagogiek. Enigste Studiegids vir ORP 421-T. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- Du Toit L 1993. Ortopedagogiek. Enigste Studiegids vir ORP 431-V. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- Engelbrecht CS 1994. Sosio-Opvoedkunde. Enigste Studiegids vir OSO 421-U. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- Engelbrecht CS, Jacobs LJ, Lessing AC, De Witt MW, Griesel MJ, Du Toit SJ & Prinsloo E 1993. Ouerbegeleiding. Enigste Studiegids vir OSI 441-8. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- Greenberg KH, Coleman L & Rankin WW 1993. The cognitive enrichment network program: goodness of fit with at-risk gifted students. *Roeper Review*, 16:91-95.
- Heller K, Mönks FJ & Passow AH 1993. *International handbook for research and development of giftedness and talent*. New York: Pergamon Press.
- Kapp JA 1989. *Kinders met probleme: 'n ortopedagogiese perspektief*. Pretoria: Serva-uitgewers.
- Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing (RGN) 1986. *Verslag van die Werkkomitee: onderwys vir begaafde leerlinge*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Rimm SB 1989. *Guidebook for implementing the TRIFOCAL Underachievement program for schools*. Watertown: Apple.
- Roos CA 1999. 'n Hulpverleningsprogram vir die begaafde seun wat onderpresteer in die sekondêre skool. MED-verhandeling. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika., SAQA 2000a. *The National Qualifications Framework and Curriculum Development*. Pretoria: SAQA.
- SAQA 2000b. *Standards Generating Body Manual — Fourth Draft*. Pretoria: SAQA.
- Steyn HJ 1983. Onderprestasie en die onderwys- en beroepskeuse van die verstandelik begaafde kind. DED-proefskrif. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.
- Wallace B & Adams HB 1993. *Worldwide perspectives on the gifted disadvantaged*. Great Britain: AB Academic Publishers.
- Wiechers E, Visser PS, Kokot SJ, Olivier A, Van Rensburg JJJ & Petrick HC 1991. Algemene Empiriese Opvoedkunde. Enigste Studiegids vir OAE 402-B. Pretoria: Universiteit van Suid-Afrika.